

**FAKULTA
ARCHITEKTURY
ČVUT V PRAZE**

Teze doktorské disertační práce

DĚTI A MĚSTO: VEŘEJNÝ PROSTOR MĚSTA S OHLEDEM NA DĚTI A MLÁDEŽ

- Navržení a posouzení parametrů města přátelského k dětem
  - Zapojování dětí a mládeže do procesu plánování

Ing. arch. Mirjana Petrik

Školící pracoviště: Ústav nauky o budovách

Školitel: prof. Ing. arch. Irena Šestáková

Studijní obor: Teorie architektonické tvorby

Studijní program: Architektura a urbanismus

2019

ABSTRACT: Children and the City

Children growing up in today's cities have to cope with the challenges of the urban context that limits their independent mobility and play in the city. Car dominance, along with social and environmental threats, makes urban public space unattractive or even dangerous for children. Children's play in the city is segregated, diverted behind the fences of the formal play areas- playgrounds. These places lack appropriate affordances helping children to fulfil their potentials. As a result, children spend less time outdoors, they lack opportunities for free play and gathering with their friends, their movement around the city is dependent on the adult supervision. They are not allowed to spontaneously discover their surroundings and thus establish a relationship with their childhood city. The current lifestyle of children in the city leads to an increase in the negative impact on their health, causes alienation to nature, social isolation. The views of children are not taken into account when public space is designed, they are not involved in the decision-making processes regarding the environment in which they live.

The thesis presents a comprehensive view of the topic of children in the city. It explores the current city and its public realm through the perspective of a child and it seeks answers to what can be done to make our cities better for children and youth while, at the same time, child-friendly solutions serve to all people. Child friendly city parameters and methodologies are defined through theoretical and practical research work as tools for evaluating, planning and creating child friendly environments. Child friendly city strategy and the identified sub-themes are a possible way to address the current pressing challenges facing cities today.

ÚVOD

Styl života ve městě a město samotné se za několik posledních dekád výrazně změnilo. Tato změna je obzvláště viditelná na životech dětí a mládeže. Ještě před pětadvaceti lety bylo zcela běžné potkávat děti hrající si bez doprovodu jejich rodičů na ulici před domem, na náměstí nebo v parku. Dnes je situace jiná.

Děti, které vyrůstají v současném městě, se musí vyrovnávat s urbánním kontextem, který omezuje jejich svobodný pohyb a pobyt ve městě. Dominance automobilů společně se sociálními a environmentálními hrozbami způsobují, že městské veřejné prostory nejsou pro děti přívětivé či jsou dokonce nebezpečné. Dětská hra ve městě je řešena segregovaně, je odkloněna za ploty formálních míst pro hru, hřišť. Tato místa nenabízí adekvátní nabídku pro plnohodnotný vývoj a rozvoj dětí. V důsledku toho děti tráví méně času venku, nemají dostatek příležitostí k volné a svobodné hře a setkávání se s kamarády, jejich pohyb po městě je závislý na doprovodu dospělých, a není jim umožněno spontánně objevovat své okolí a získávat vztah k městu, svému domovu. Současný styl života dětí ve městě vede k nárůstu negativních dopadů na jejich zdraví, způsobuje odcizení přírodě, sociální izolovanost. Názor dětí není při rozhodování o veřejném prostoru brán v potaz, nejsou tedy účastníky rozhodovacích procesů týkajících se okolí, v němž žijí.

Urbanizace

Dnes žije 55 % světové populace v městských oblastech a očekává se, že se do roku 2050 toto procento zvýší na 68 %; to znamená, že 7 z 10 lidí bude žít ve městě. Města se tak stanou určujícími činiteli budoucí udržitelnosti, lidského zdraví a blahobytu. Rapidní urbanizace v průběhu posledních padesáti let způsobila, že současná města pro děti představují různá nebezpečí, která jsou

povahy jak fyzické (doprava, násilí), tak zdravotní (respirační onemocnění, obezita), i psychosociální (psychické poruchy, pocit osamocení).

Urbánní dětství

Více než polovina světové populace dětí (0–18 let) žije ve městech a jejich počet stále roste. V euroamerické společnosti se dětství stalo urbánním zážitkem. Město a prostředí mají na děti a jejich prožitek dětství bezpochyby významný vliv, ať už se jedná o vliv pozitivní či negativní.

Výzvy současného města a jejich vliv na děti

Kontext sociálního prostředí spolu s prostředím fyzickým ovlivňuje kvalitu života lidí a to, jak dané prostředí vnímají. Pro děti ve vývoji to platí obzvláště.

Mezi globální výzvy dnešních měst patří adaptace na klimatické změny, migrace, zabezpečení dostupného bydlení, předcházení chudobě, zastavení degradace životního prostředí a také výzvy v oblasti veřejného zdraví. **Motorizovaná doprava** představuje největší ohrožení pro dnešní děti a zároveň i hlavní důvod **omezení jejich svobody** a nezávislé mobility. **Fyzicky neaktivní životní styl** je dnes označován za největší rizikový faktor světové úmrtnosti. Alarmující je **zvyšující se počet dětí s obezitou**, kdy v důsledku fyzické nečinnosti a nezdravé výživy se počet dětí a dospívajících trpících obezitou za posledních 40 let zvýšil trojnásobně. O obzvlášť aktuální problém se také jedná v případě vystavení dětí vlivům znečištěného ovzduší. V posledních třech dekádách je zaznamenán rapidní nárůst **respiračních potíží** u dětí. **Znečištěné prostředí** zabíjí 1,7 milionu dětí ročně. Další výzvou pro města v západním světě je **stárnutí populace**. V důsledku **poklesu natality** hrozí situace, kdy počet starších občanů vyrovná či dokonce převyší počet mladých, ekonomicky aktivních obyvatel.

Za několik posledních dekad došlo ve vyspělých zemích světa k nárůstu nejenom fyzických, ale i duševních problémů u dětí. K **psychickým poruchám** se řadí hyperkinetická porucha ADHD a specifické poruchy učení (dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie atd.). **Odcizení přírodě** je další fenomén způsobený současným stylem života dětí.

Strategie měst

Světová města přistupují k výzvam dnešního světa pomocí různých strategií a čím dál více si uvědomují důležitost **městského plánování**. Cesta ke zdraví a blahobytu občanů je složitá a nelze ji řešit jednorozměrným přístupem bez dlouhodobého plánování a bez interdisciplinárního přístupu.

Strategie Města přátelského k dětem

Zdraví a spokojenost dětí, doba, kterou děti tráví hrou venku, míra jejich kontaktu s přírodou, možnost samostatně se pohybovat po městě – to vše jsou silné ukazatele toho, jak město funguje, a to nejen pro děti, ale pro všechny jeho obyvatele. Je tomu tak proto, že potřeby dětí se v zásadě shodují s potřebami všech ostatních skupin obyvatel: bezpečné ulice, dostatek zeleně, čistý vzduch, pocit sounáležitosti s prostředím a svoboda být sám sebou.

Tato práce zkoumá současné město perspektivou dětí a hledá odpovědi na otázku, co je možné udělat pro to, aby naše města lépe sloužila dětem a zároveň i ostatním obyvatelům. Práce se zaměřuje na veřejný prostor měst, tedy veškeré venkovní prostory přístupné veřejnosti ve vztahu k dětem a mládeži, kteří činí jednu pětinu obyvatel v ČR.

Současný stav problematiky

Důležitým mezníkem v problematice dětí ve městě bylo přijetí mezinárodní **Úmluvy o právech dítěte** v roce 1989. Jednou

z reakcí na Úmluvu bylo v roce 1996 založení **iniciativy Měst přátelských k dětem** (Child Friendly Cities Initiative) organizacemi OSN a UNICEF. Mnoho měst po celém světě se dnes k této iniciativě hlásí.

Postup práce

Tato práce skrze teorii a praktický výzkum zkoumá problematiku dětí a města. Práce analyzuje současný stav města ve vztahu k dětem a mládeži a jeho vliv na styl života dětí s cílem identifikovat možnosti, jak situaci zlepšit. Na začátku byla stanovena východiska a nastaveny cíle. Teoretické a praktické poznatky představené v práci vyústily v sestavení parametrů Města přátelského k dětem a ve vytvoření základní metodiky participace dětí a mládeže. Výstupem praktického výzkumu, který proběhl ve spolupráci s městskou částí Praha, a sloužil k ověření sestavených parametrů a metodiky participace, byla formulace obecných i praktických doporučení pro města, která mají zájem o zkvalitnění vystavěného prostředí s ohledem na děti a mládež a zároveň v souladu s principy udržitelného rozvoje. Výstupem disertační práce je ověření teoretických hypotéz, sestavení metodiky participace dětí a mládeže a finálních kritérií hodnocení města přátelského k dětem.

Tato práce se zaměřuje na situaci ve městech v evropských podmínkách s fokusem na **Českou republiku**; neřeší tedy specifika měst v jiných částech světa. Podrobněji, skrze praktický výzkum, se práce věnuje prostředí **Prahy**.

Vybrané hypotézy

Současný přístup plánování měst děti koncentruje do předem určených zón, jako jsou hřiště a školní zahrada, tedy zón, které jsou více či méně vyloučené z ostatních částí veřejného prostoru. Tento způsob přemýšlení je třeba změnit tak, aby děti a mládež byly naopak integrovány do městské matrice.

- **Se zaměřením na potřeby dětí je třeba přemýšlet o městě a plánovat ho nad rámec dětských hřišť, směrem ke komplexní infrastruktuře pro děti a mládež.**

Cílem aplikace konceptu Města přátelského k dětem není vytvořit městské prostředí, které bude příznivé pro děti na úkor jakékoliv jiné skupiny. Naopak, skrze vytváření komplexní městské infrastruktury přívětivé pro děti, je možné vytvořit lepší města pro všechny generace a typy uživatel.

- **Pokud se ve veřejném prostoru zohlední potřeby jedné z nejzranitelnějších skupin obyvatel, tedy dětí, budou zároveň naplněny i potřeby ostatních sociálních skupin, včetně seniorů či osob se zvláštními potřebami.**

Východiska

„Děti jsou spolehlivý ukazatel: když dokážeme vybudovat úspěšné město pro děti, budeme mít úspěšné město pro všechny.“ Enrique Peñalosa, starosta Bogoty.

- Kvalita prostředí ovlivňuje kvalitu života lidí ve městě, včetně dětí a mládeže.
- Děti mají právo si hrát. Ve svém prostředí potřebují rozmanitou nabídku pro hru a aktivity.
- Pobyt venku a kontakt s přírodou je pro vývoj dětí zásadní.
- Pokud mají děti celkově prospívat, musí mít svobodu prozkoumávat svět mimo zázemí rodiny. Děti potřebují zažívat možnost volby a autonomie, potřebují, aby byl jejich čas méně organizovaný a umožňoval více svobodné hry.

- Děti a mládež mají právo se vyjadřovat a být zapojeny do procesu plánování veřejného prostoru měst. Jejich názor je přínosem pro vytváření přívětivého města.

DÍTĚ, JEHO VÝVOJ, POTŘEBY A SOUČASNÝ STYL ŽIVOTA

Pod pojmem děti se v této práci obecně rozumí děti a mládež do věku 18 let. Děti jsou významná sociální skupina. V ČR tvoří necelou pětinu obyvatel. Během svého dospívání dítě prochází různými vývojovými stádii. Fyzický, kognitivní, emocionální a sociální vývoj u dětí odlišuje různé věkové kategorie a různá vývojová stádia: **novorozenec, kojeneček, batole, předškolák, školák, pubescent, adolescent**. Jednotlivá stádia značí charakteristické rysy vývojových stádií.

Hra

Hra je dětské přirozené bytí, je jejich přirozenou potřebou. Všechny děti a mladí lidé si chtějí hrát a mladší děti si hrají neustále. Je to jedinečný a nezaměnitelný formativní proces ovlivňující vývoj osobnosti, který doprovází dítě po celou dobu jeho vývoje, dospívání, a dokonce i v dospělosti.

Za základní právo dětí byla hra i uznána a jak vyplývá z článku 31 Úmluvy OSN o právech dítěte, děti a mladí lidé mají právo si hrát, a to bez ohledu na pohlaví, rasu nebo schopnosti.

Hra zahrnuje širokou škálu chování a emocí, které mohou být velmi různorodé. Smyslem hry není pouze to, že se děti baví, pobíhají a odreagovávají se; forma se v jednotlivých fázích vývoje mění a nabírá rozličné variace ve svém projevu. Existuje 16 různých typů hry.

Cílem navrhování prostorů pro hru má být nabídnout dětem prostředí, ve kterém mohou zakoušet širokou škálu různých typů hry, prostředí a zkušeností. Prostředí má umožňovat tzv.

svobodnou hru, nabízet **afordanci** – potenciál pro hru, je podstatné zahrnout **volné prvky** a **přijatelné riziko**, které dětem umožní posouvat své hranice a rozšiřovat obzory.

Potřeby dětí ve vztahu k prostředí

Při plánování prostorů pro děti a veřejného prostoru obecně je třeba brát v úvahu fyzické, kognitivní a mentální vlastnosti dětí různých věkových kategorií, a prostor dle toho variabilně uzpůsobit. I dvouletý rozdíl hraje ve vývoji velkou roli. Schopnosti a možnosti dětí v předškolním věku jsou zcela odlišné než později ve stádiu pubescence. Je potřeba dobře znát specifické potřeby dětí různých věkových kategorií, aby bylo možné jim nabídnout takové prostředí, které je bude podporovat v jejich vývoji a rozvoji. Pro mladší děti je například nesmírně důležité mít možnost poznat přírodní zákony a přírodní živly (vodu, oheň, vzduch a zem), pro starší děti velkou roli hraje to, jak jim prostředí umožňuje se začlenit do života města.

Pojem "dětí" zahrnuje ve skutečnosti několik skupin uživatelů se zcela specifickými nároky na ztvárnění prostorů pro jejich pohyb a pobyt a obecně veřejného prostoru měst.

Současný styl života a výchovy dětí

Aktuální problémy v oblasti rodičovského působení lze shrnout do následujících bodů:

- Uspěchané životní tempo; pocit, že máme málo času.
- Přemíra podnětů.
- Nepřiměřené ochraňování a úzkost rodičů.
- Paradoxy v zatěžování dítěte – upřednostňování školy proti běžným činnostem.
- Příliš strukturovaný čas, děti nemají kdy být samy sebou.
- Omezený kontakt s přírodou a s venkovním prostředím.
- Nadměrný kontakt s neživými médii.
- Virtuální vztahy v rodině i mezi vrstevníky.

SOUČASNÉ MĚSTO A JEHO VLIV NA DĚTI

Ohrožení motorizovanou dopravou a neznámými individui, znečištění, nepřívětivé prostředí, velké vzdálenosti a bariéry v prostředí - to jsou některé z důvodů omezování svobody dětí v jejich nezávislém pohybu a pobytu ve městě. Dopady omezené mobility jsou dalekosáhlejší a ovlivňují nejenom jejich účast na venkovní svobodné hře a jejich vztah k městu, ale i jejich zdraví, samostatnost a celé budoucí životy.

Prostředí měst přináší dětem také řadu nepopíratelných přínosů. Patří mezi ně např. přístup k široké škále kvalitních veřejných služeb, příležitost účastnit se společenského života ve městě, na vlastní kůži zažívat rozmanitost lidí a jednotlivých kultur.

Některá pozitiva měst:

- ekonomie v rozsahu poskytování základních služeb
- široká škála a kvalita veřejných služeb
- přístup ke zdrojům
- rozmanitost lidí/kultury
- rozmanitost podnětů
- příležitosti k účasti-participaci ve společenském životě

Hlavní negativa měst:

- zahuštěná automobilová doprava
- převaha motorizované dopravy nad cyklo dopravou a pěší
- blízkost znečišťujících látek
- potenciální fyzické a sociální nebezpečí
- bariéry v prostředí (přístupnost a dostupnost, propojenost a prostupnost, ztvárnění, design, značení, signalizace, měřítko apod.)
- segregace a izolace prostorů pro děti
- uniformita a institucionalizace formálních míst pro děti
- nedostatek kvalitní nabídky prostorů pro hru
- nedostatek příležitostí pro hru mimo formální místa určená dětem

- nedostatek nabídky k podstupování přijatelného rizika
- omezená nabídka prvků/obsahu a zázemí určeného dětem ve veřejném prostoru
- nedostatek přírodních prvků / interakce s přírodou
- nedostatečná účast dětí v rozhodování a v životě města – participace

Aspekty, které charakterizují dnešní dětství ve městě

Dnešním dětem je ve městech v mnoha ohledech dopřáván standard vysoké úrovně. Mají dobré bydlení, přístup ke vzdělávání a jsou méně nemocné než dříve. Užívají si dovolené a mají neomezenou možnost komunikovat se svými přáteli. Přesto jsou životy dětí negativně ovlivňovány dnešním stylem života, uspořádáním rodiny a společnosti i mírou svobody, která jim je dopřávána. Dnešní děti si čím dál méně hrají venku, spontánní, volnou **neorganizovanou hrou**. Samotný **pobyt dětí venku** se omezil na necelou hodinu denně (v celosvětovém měřítku). Oproti devadesátým letům tráví dnešní děti dvakrát více času (dokonce až 6,5 hodin denně) u **digitálních technologií**. Děti jsou mnohem více závislé na rodičích, jejich **nezávislá mobilita** je značně omezena. Neodpovídající kvalita prostředí, závislost dětí na dospělých či jejich neúčast v životě města - to vše této sociální skupině znemožňuje stát se rovnocennými občany a navázat **vztah ke svému městu**, svému domovu.

Urbánní dětství podléhá řadě vlivů, které lze formulovat do čtyř hlavních skupin:

- **Domestikace dětství** – Dětství se odehrává v uzavřených a chráněných prostorech a zároveň kontrolované, pod dozorem. Tyto prostory zahrnují jak interiéry (např. škola, sportoviště, Dům dětí a mládeže, či jiné instituce ve kterých

probíhají volnočasové aktivity), tak exteriéry (např. oplocené hřiště nebo skatepark).

- **Institucionalizace dětství** – Dětství je formováno velkým množstvím omezení, pravidel a předpisů, které se vážou k užívání městských prostorů (jedná se např. o školy či jiné instituce anebo venkovní veřejný prostor). Děti si hrají na jasně vymezeném prostoru s předem danými pravidly provozu, jako je např. provozní řád formálního dětského hřiště či park se zákazem vstupu na trávník nebo zákazem hraní míčových her. K těmto prostředím se váže i celá řada nepsaných pravidel, která definují akceptovatelné a neakceptovatelné chování dětí (např. na lavičce se nesedí na opěradle, na ulici se nekřičí).
- **Insularizace dětství** – Prostory, které dnešní děti používají, jsou v rámci městské matrice fragmentované, izolované. Domov, škola, dětské hřiště či park se stávají jakýmsi urbánními ostrovy, mezi kterými se děti pohybují či jsou na ně dopravovány. Důsledkem je absence celkového obrazu města, které je vnímáno pouze útržkovitě a ke kterému si děti pak jen těžko budují vztah. Dochází k tzv. fragmentaci městské matrice v kognitivním vnímání dětí.
- **Odcizení dětství přírodě** – děti se o přírodě učí zprostředkovaně skrze obrázky a videa, skutečný prožitek přírody jim nabídka přírodě blízkých prostorů ve městě spolu s přístupem současného rodičovství neumožňuje.

Tyto čtyři aspekty současného dětství mají přímou souvislost s **omezeným nezávislým pohybem a pobytem dětí**. Mobilita dětí, především těch mladších, je přímo závislá na dospělých. Také jednotlivé destinace neboli urbánní ostrovy jsou definovány dospělými, kteří je regulují a spravují a ponechávají jen malý prostor pro nezávislé a samostatné působení dětí v nich.

VEŘEJNÝ PROSTOR MĚSTA VE VZTAHU K DĚTEM

Dle Úmluvy o právech dítěte mají děti právo na veškerý veřejný prostor stejně jako ostatní uživatelé. V článku 31 Úmluva upřesňuje, že veřejný prostor by měl vycházet vstříc potřebě dětí si hrát, objevovat a být součástí sociálního a kulturního života města.

Předkládaná typologie se týká českých měst, potažmo Prahy, a vychází z míst, kde děti skutečně v současnosti tráví čas (hrou). Na základě praktického výzkumu, který se věnoval mapování veřejného prostoru, jež děti používají ke svým aktivitám, a tomu, jak se děti v daném prostoru chovají, se veřejný prostor měst ve vztahu k dětskému uživateli dá rozlišit dle typů:

Veřejná prostranství

Veřejnými prostranství jsou ulice, nároží, náměstí, nábřeží, parky, hřiště, veřejnosti přístupné vnitrobloky a také pro děti významný předprostor školy, tedy veřejný prostor přímo navazující na školní budovu. Tyto prostory spolu s institucionálními místy hrají hlavní roli v životě dětí. Ty je využívají denně a tráví v nich většinu svého času. To, jak kvalitně jsou tato místa ztvárněná a jak dobře plní svou funkci, ovlivňuje nejen způsob jejich využívání dětmi, ale i to, jak často a po jakou dobu v nich pobývají.

Místa nalezená

Jedná se o místa neurčitého charakteru, která děti většinou objevují spontánně. Může to být průchod mezi domy, nároží, nezastavěná proluka, vodní břeh, zbořeniště domů, opuštěná zahrada, neužívaný dvůr a ohrada. Jsou to prázdná místa, pro děti tajná a dobrodružná. Děti si je přivlastňují a vytvářejí si k nim vztah. Zažívají zde dobrodružství, ve velkém počtu případů samostatně či s kamarády a bez přítomnosti rodičů. Neurčitý charakter místa umožňuje dětem rozvíjet dětskou představivost,

protože hra a typ hry není předdefinovaný. Dospělí příliš nerespektují potřebnost takového typu prostoru, často jsou děti z takových míst vyháněny.

Přírodní místa

Přírodní prvky či přírodě blízké prostory ve městě mají kromě obecně známých mikroklimatických, ekologických a hygienických funkcí také velký význam pro vývoj dětí a jejich hru. Přírodní místa mají velkou důležitost pro navázání vztahu dětí s přírodou a pro jejich zdraví a rekreaci. Umožňují dětem poznat rozmanitost přírody a souvislé vztahy v ní a seznámit se s přírodními živly. Můžeme za ně považovat městskou divočinu, přírodní park a přírodní oblasti, plochy s extenzivními trvalkovými výsadbami a další neformální kousky zeleně na území města.

Nová a inovační místa

Současné město také nabízí specificky zaměřená místa, která umožňují rekreační, komunitní či sportovní vyžití. Jsou to komunitní zahrady, městské farmy, městské rekreační stezky, skate parky, pump-up track parky, parkur parky, lanové parky, dobrodružná hřiště a jiné. Relativně nový či spíše znovu objevený typ prostorů ve městech představují komunitní zahrady a městské farmy s domácími zvířaty. Umožňují dětem strávit kvalitní čas spolu se svými rodiči a jinými generacemi, naučit se zahradničení a pěstování, práci s nástroji. Tato místa utužují komunitu a děti zde mají možnost poznat své spoluobčany.

Institucionální místa

Do této skupiny venkovních prostorů, kde děti tráví čas, patří školní zahrady a venkovní prostor školy, sportoviště a místa obdobné povahy (další institucionální místa, jako jsou školy a dětská centra, různá sportoviště, stadiony, tematické a zábavní parky, nejsou předmětem této práce).

Školní zahrady a zahrady mateřských škol mají velký význam pro trávení času dětí ve venkovním prostředí. Pokud jsou kvalitně ztvárněné, mohou být přínosem pro děti, které zde tráví odpolední čas. Jsou také schopny nabízet přírodní prostředí pro výuku přírodních věd, kvalitní zázemí pro sport, venkovní učebny.

Hřiště

Hřiště je formální plocha určená pro hru dětí ve veřejném prostoru. Jedná se o definované bezpečné místo obsahující herní zařízení splňující dané technické normy, navržené primárně pro hru dětí. Dětská hřiště bývají budována jako jakási kompenzace pro denní omezení, která děti vyrůstající v městském prostředí zažívají. Reagují s větším či menším úspěchem na potřeby dětí v městském prostředí a v současném městě mají svou nezastupitelnou úlohu.

Přesto, že jsou dětská hřiště pro děti ve městě velmi podstatná a umožňují jim bezpečný pobyt venku, dochází často k jejich ne zcela vhodným řešením (unifikace, jednostranně zaměřená hra, nedostatek přírodních prvků, neflexibilní interpretace technických norem a v neposlední řadě izolovanost těchto míst od okolního prostředí a další). To, co dnes dětem ve městech zejména chybí, je přívětivý veřejný prostor pro jejich pohyb a pobyt, nalezená místa, která si osvojí a prostor ulice.

Hra by měla být integrována do veřejného prostoru. Jedině tak se děti mohou stát rovnocennými obyvateli současného města a samotný veřejný prostor bude sloužit všem uživatelům, jak určuje agenda Habitat III – Nová agenda pro města.

PARTICIPACE DĚTÍ A MLÁDEŽE

V kontextu měst přátelských k dětem hraje participace zásadní roli. V souvislosti s veřejným prostorem měst, včetně prostorů pro hru, tvoří děti významnou skupinu konečných uživatelů. Úmluva o právech dítěte jim garantuje právo hlasu a zdůrazňuje potřebu vyslechnout jejich názory. Nicméně i přesto zůstává jejich role ve zlepšování našich měst výrazně podhodnocená. Při použití vhodného přístupu/metody se děti mohou stát plnohodnotnou součástí plánovacího procesu/participace.

Pro účely této práce se pod pojmem participace rozumí aktivita, která zprostředkovává účast veřejnosti, zde konkrétně dětí a mládeže, na vytváření podkladů, návrhů a konečné podoby rozhodnutí, které určují podobu a charakter území (na tomto místě konkrétně veřejného prostoru) a v něm se odehrávajících aktivit.

Aby byl potenciál participace dětí a mládeže naplněn, je třeba k ní přistupovat komplexně. Musí být vedena odborníky, sestavena na míru dané situaci a zapojovat děti do všech fází procesu: sběrem dat a jejich analýzou počínaje a zpětným hodnocením realizovaného díla konče. Pro navrhování veřejného prostoru je správně zorganizovaná účast dětí a mládeže přímo zásadní.

SITUACE VE SVĚTĚ A V ČR

Problematika dětí ve městě začala získávat větší ohlasy teprve v 90. letech minulého století poté, co země po celém světě postupně ratifikovaly Úmluvu o právech dítěte, kdy také byla založena mezinárodní iniciativa město přátelské k dětem.

Světová města vyvíjející aktivitu s cílem stát se přátelská k dětem přistupují ke zlepšení svého prostředí a životu v něm pomocí různých přístupů a s různými cíli. Některá se mimo další aspekty zaměřují i na ekonomický dopad (Odense, Rotterdam), další na práva a participaci dětí (Boulder, Calgary). Některá města mají **jmenovaného zástupce**, úředníka, který má agendu na starosti, některá své strategie rozprostírají napříč resorty. Města, která mají vyhrazený **rozpočet** na implementaci strategie v pravidelných ročních intervalech (Oslo, Rotterdam), mají pravidelný progres oproti městům s jednorázovou investicí či těm, ve kterých strategie nebyly následované implementací. Jenom pár měst mělo/má tendenci měřit účinnost svých strategií a implementací, tedy používá určité nástroje k tomu, aby získala **zpětnou vazbu k ohodnocení projektů**.

Města, ve kterých se ukazují pozitivní změny k lepšímu jak v sociálním směru, tak ve kvalitě fyzického prostředí, kombinovala přístupy k Child Friendly strategii z více hledisek. Toto ukazuje potřebu **interdisciplinárního přístupu** oproti jednostrannému zaměření, např. pouze pomocí zvyšování počtů prostorů pro hru ve městě. Dalším nástrojem k úspěšným realizacím je podmínka **jasně vyhrazeného rozpočtu a uznání strategie města přátelského k dětem na oficiální úrovni**. Velmi se osvědčuje **spolupráce veřejné sféry s neziskovým sektorem**, v některých městech i s akademickou sférou (Boulder, Ghent). Evropská města, která se již mohou chlubit známkou Child friendly (např. Rotterdam či Freiburg) ukázala, že budování měst přátelských k dětem kromě zlepšení podmínek pro děti, mládež a celé rodiny vede také ke zvýšení celkové kvality a atraktivity města. Koncept Child friendly měst tak zahrnuje tak širokou škálu hodnotících parametrů, že ve výsledku takové město skutečně vyhovuje všem jeho obyvatelům.

V České republice existuje několik neziskových organizací, které se problematice dětí ve vztahu k prostoru města zabývají, na

vládní úrovni se ale touto problematikou nezabývá nikdo. Chybí institut dětského ombudsmana a neexistuje program s vyčleněnými finančními prostředky, které by byly určeny na zlepšování veřejného prostoru z pohledu dětí.

Téma se neřeší ani na teoretické úrovni. Neexistuje celkový koncepční program zabývající se dětmi ve městě. Také dílčí témata nejsou podchycena, např. téma dětské hry ve městě nemá komplexní strategii, kterou by se město řídilo, jako je tomu například ve Velké Británii a Švédsku. V ČR je problematika dětí ve městě stále vnímána skrze specifická místa vyhrazená pro hru a sport (hřiště, sportoviště).

VÝZNAM A AKTUÁLNOST PŘEDMĚTU

Není jisté, co přinese budoucnost, ale je jasné, že musíme žít udržitelným způsobem. Plánování měst se stává zásadním. Promyšlené plánování může nabídnout řešení a postup dalšího vývoje měst. Jak tedy mít udržitelné, ekonomicky úspěšné a zdravé město pro všechny? Jedním z řešení může být přístup měst přátelských k dětem, který zohledňuje ty nejmladší a zároveň nejzranitelnější občany, prostřednictvím čehož zároveň naplňuje potřeby ostatních skupin uživatelů.

Hodnocení a plánování měst perspektivou dítěte rozhodně není jednorozměrný přístup. Aby město mohlo být považováno za Město přátelské k dětem, musí splňovat určité fyzické a sociálně-ekonomické požadavky. Přeměna měst se převážně koncentruje na jejich veřejné prostory s přesahem na bydlení, vzdělávání, služby, dopravu a komunikaci. Zahrnuje mnoho různých aspektů a dotýká se nespočtu oblastí veřejného života. Příkladem těchto oblastí může být problematika prostoru bez bariér, bezpečnost, zklidnění dopravy, environmentální přístup, udržitelnost, nabídka služeb, kvalita bydlení či participace/spoluúčasť občanů. Skrze

děti se do přístupu tvorby měst přátelských k dětem prolínají potřeby rodičů, prarodičů a celých komunit.

Vystavěné prostředí obecně nebývá navrženo s velkým ohledem na potřeby jeho nejmladších uživatelů, tedy dětí a mládeže, a jejich pečovateli a rodičů. Je žádoucí tento stav změnit a podpořit veřejnou sféru, která více podporuje různorodé sociální skupiny. Pokud města selhávají v naplňování potřeb dětí, riskují ekonomické a kulturní dopady toho, že se rodiny přestěhují jinam.

V dětství si člověk utváří pocit domova, základ vlastní identity a formuje vztah se svým okolím. Myšlenka měst přátelských dětem je tedy i úvahou o budoucích spoluobčanech, klidném společenském soužití napříč generacemi i etniky, ale i udržitelném rozvoji měst, kde i v centru mohou bydlet rodiny s dětmi, tedy významná skupina daňových poplatníků. Studie potvrzují, že implementace dětských práv a uzpůsobení veřejného prostoru na místní úrovni dětem jde ruku v ruce se zlepšením životních podmínek pro všechny věkové skupiny ve společnosti.

Město ovlivňuje děti, ale i děti svou přítomností či nepřítomností ve veřejném prostoru města ovlivňují město a ukazují jeho kvalitu.

Koncept měst přátelských k dětem získává ve světě stále větší ohlas. Odborníci vytvářející celonárodní a celosvětové strategie a zkušenosti z praxe ukazují, že díky tomu, že se koncept měst přátelských k dětem zaměřuje na spokojený život dětí ve městě, tedy jedné z nejzranitelnějších skupin obyvatel, automaticky v sobě zahrnuje také veškeré další aktuální strategie směřující k přeměně současných měst v města udržitelná, zdravá a

bezpečná. Příkladem mohou být čtvrtě Vauban ve Freiburgu, město Boulder v Coloradu či Barcelona ve Španělsku.

PARAMETRY MĚSTA PŘÁTELSKÉHO K DĚTEM

Aby město bylo přátelské k dětem, musí splňovat určité fyzické a sociálně-ekonomické požadavky, které se vážou k sociální skupině dětí a mládeže a jejich rodičů, případně i prarodičů. Hlavním fokusem jsou veřejné prostory města, ale problematika má přesah i na otázky bydlení, vzdělávání, služby, dopravu a komunikaci. Zahrnuje proto mnoho různých aspektů a dotýká se nespočtu oblastí veřejného života. Příkladem těchto oblastí je problematika prostoru bez bariér, bezpečnost, zklidnění dopravy, environmentální přístup, udržitelnost, nabídka služeb, kvalita bydlení a participace /spoluúčasť občanů.

Na základě získaných poznatků byly formulovány základní principy/**parametry města přátelského k dětem**, které definují charakteristiky města přátelského k dětem:

- **Děti mají možnost svobodně, nezávisle a bezpečně objevovat své prostředí.**

Děti mají obecný pocit bezpečí, a to i v území, kde se občas vyskytuje určitá kriminalita. Jejich pocit bezpečí je založen na znalosti místního prostředí a komunity dospělých obyvatel, se kterými jsou pravidelně v kontaktu. Děti mají možnost se nezávisle a svobodně po městě pohybovat a pobývat.

- **Děti mají právo na hru, a prostředí na tuto potřebu adekvátně reaguje.**

Prostředí nabízí formální i neformální prostory pro pobyt a hru, včetně prvků, které jsou integrované do veřejného prostoru města, a svou formou, ztvárněním a náplní vybízí ke hře různé věkové skupiny obyvatel. Nabídka ve veřejném prostoru oslovuje děti různých věkových kategorií, umožňuje jim provádět aktivity

a trávit čas i s jinými generacemi dospělých. Tato místa jsou integrována do veřejného prostoru měst a jsou umístěna zejména v bezprostředním okolí bydliště dětí a jejich škol.

- **Děti mají dostatek míst k setkávání se s vrstevníky.**

Děti a mládež si mohou nárokovat místa ve veřejném prostoru, ve kterém si mohou běžně hrát a socializovat se – uliční prostor, nároží, předprostor školy, část místního parku či náměstí, kavárna, obchod, komunitní centrum, anebo prázdné, neudržované místo/brown field či městská divočina.

- **Děti mají nabídku k různorodým a zajímavým aktivitám.**

Je přítomna široká nabídka míst pro děti a mládež, ve kterých mohou potkávat kamarády, povídat si či hrát neformální hry, sportovat, účastnit se komunitních aktivit, kulturních akcí, nakupovat. Na těchto místech děti mohou být samy či mimo dozor dospělých. Mohou pozorovat městský ruch na ulicích a ve veřejném prostoru.

- **Děti mají přístup k přírodě a přírodním prvkům.**

Zeleň a příroda je dostupná dětem v různých formách. Od travnatých ploch a nízké zeleně přes parky se stromy po bezpečná přerostlá „divoká“ území (městská divočina). Je přítomen také vodní element a je možné s ním interagovat, stejně jako s ostatními živly včetně ohně (např. v komunitních zahradách).

- **Děti jsou součástí města a společnosti.**

Děti se cítí součástí komunity a jsou v kontaktu s jinými věkovými skupinami ve veřejném a poloveřejném prostoru. Mají pocit sounáležitosti. Jejich aktivity a místa, kde tráví čas, jsou integrovány do městské matrice a veřejného prostoru.

- **Děti se mohou identifikovat s místním prostředím a společností.**

Je rozpoznatelná kompaktní identita prostředí a komunity společnosti. Mladí lidé jsou si vědomi historie své komunity. Jsou aktivními účastníky v kulturním a komunitním životě. Vytvářejí si vztah ke svému městu, svému domovu.

- **Děti a mládež se mohou vyjadřovat ke svému prostředí a jsou zapojeny do procesu rozhodování a plánování veřejného prostoru města či do jiných otázek týkajících se jejich životů.**

Existuje systém nástrojů, které dětem umožňují zapojit se do procesu rozhodování a sdílení názorů. Děti mají podporu a možnosti k tomu se připojit či na vlastní iniciativu zorganizovat participiční proces; jsou vyslyšeny zodpovědnými osobami.

METODIKA ZAPOJENÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE DO PROCESU PLÁNOVÁNÍ

Tato metodika participace dětí a mládeže je uzpůsobena dané věkové kategorii dětí. V různých fázích růstu a vývoje mají děti rozdílné preference, ale i rozdílné fyzické, kognitivní a mentální schopnosti. Způsob komunikace a spolupráce s účastníky participace se tomu musí přizpůsobit.

Participační metodika je založena na souboru různých metod používaných v jednotlivých krocích postupu dle dané věkové skupiny dětí. Použité kombinace nástrojů, multi-metoda, kombinuje vizuální a verbální techniky, je zaměřena na dětské vnímání a prožitky/zkušenosti s přesahem na jejich potřeby v daném prostředí a následně jejich přání.

Pro získání komplexní představy o vztahu uživatele (konkrétně dětí) k prostředí a jejich názorů a přání ve vztahu k prostředí, se metodika zapojení dětí a mládeže do procesu plánování snaží reflektovat na uvedené kroky procesu:

- Současný stav - vnímání prostředí a hodnocení jeho současného stavu

(kombinace použitých metod: hodnocení stávajícího stavu území pomocí práce s mapou, nebo skrze SWOT analýzu a kreslení a analýzu kognitivní mapy daného území; rozhovor, bodování, pořizování fotografií a jejich následná analýza, procházky, interview)

- Zkušenosti a aktivity - zažité zkušenosti a provozované aktivity

(kombinace metod: mentální mapy a jejich rozbor, rozhovor, interview, dotazník, fotografie, video)

- Negativa a pozitiva - ve vztahu k funkcím a aktivitám v současném území

(SWOT analýza, bodování obrázků prostředí, porovnání metody Zažitých zkušeností s přáním účastníků a následný rozbor, rozhovor, dotazník, kreslení mentálních, pocitových a kognitivních map, interview, fórum, kulatý stůl)

- Možné změny - názory a preference k možným změnám v území a k preferovaným budoucím funkcím, obsahu a aktivitám

(tvorba modelů, dotazník, bodování příkladů dobré praxe, rozhovor, kulatý stůl, Word café)

Zvolené metody

Zvolené metody jsou přiřazeny k jednotlivým věkovým kategoriím dětí a mládeže. Jsou to:

- **Novorozenci, batolata** – pozorování, fotodokumentace, komunikace s rodiči (interview, dotazník).
- **Předškolní děti** (3-6 let) – společné procházky, pozorování, fotodokumentace, komunikace s rodiči (interview, dotazník), vytváření a analýza kognitivních map, individuální a skupinový rozhovor, fotografie dětí a jejich analýza, bodování/hodnocení ilustrace prostředí a aktivit v prostředí, vybarvování a vyplnění dotazníku s asistencí, tvorba modelů.

- **Školní děti – mladší** – společné procházky, hodnocení území skrze připravené formuláře a pracovní listy, pozorování, fotodokumentace, práce s mapou, vytváření a analýza kognitivních map, individuální a skupinový rozhovor, fotografie dětí a společná analýza skrze rozhovor, SWOT analýza prostředí, bodování/hodnocení obrázku prostředí a aktivit v prostředí, obrázkový a textový dotazník, tvorba modelů.
- **Školní děti – starší** – procházky s formulářem k vyplnění a pořizování fotodokumentace, bodování/hodnocení obrázku prostředí a aktivit v prostředí, pozorování, fotodokumentace, práce s mapou, vytváření a analýza kognitivních map, pocitové mapy, SWOT analýza prostředí, individuální a skupinový rozhovor, dotazník (doplněn o otevřené otázky a zaměřen kromě kvantitativních i na kvalitativní data), tvorba modelů.
- **Dospívající** – výše zmíněné metody doplněné o diskuze formou fór, kulatých stolů a metodu Word Café, tvorba modelů.

METODIKA POSOUZENÍ PARAMETRŮ MĚSTA PŘÁTELSKÉHO K DĚTEM

Tato metodika je postavena na porovnávání potřeb dětí ve vztahu k veřejnému prostoru měst, tedy parametrů města přátelského k dětem se skutečným stavem v daném území. K tomu účelu byly určeny jednotlivé fáze postupu posouzení a vytvořeny vhodné nástroje/metody přiřazené k jednotlivým fázím. Jejich použití bylo následně ověřeno praktickým výzkumem.

Postup posouzení parametrů města přátelského k dětem se skládá ze tří fází. Proces posouzení parametrů města přátelského k dětem používá vhodné nástroje (metody sběru dat, analýz a doporučení) přiřazené ke každé fázi postupu:

- Sběr dat

Inventura existujících dat a podkladů, dokumentů, map a jiných materiálů; konzultace s městskou správou a odborníky; sběr dat v terénu; celoplošné dotazníky pro děti a rodiče; workshopy s dětmi a veřejností;

- Analýzy

Strategie vázané na fyzické a sociální prostředí: typologie prostorů; vzorce mobility a pobytu uživatelů; vzorec chování dětí v jednotlivých typech prostorů ve vztahu k charakteristikám fyzického prostředí; strategie ve vztahu k parametrům města přátelského k dětem (ztvárnění, funkce, náplň, dostupnost, přístupnost, propojenost, parametry kvality prostředí); vztahy v prostředí; sociální aspekt.

- Doporučení

Vyhodnocení; obecná doporučení; malé/rychlé, velké/dlouhodobé změny; specifická doporučení;

PRAKTICKÝ VÝZKUM

Praktický výzkum probíhal ve třech vlnách. **Výzkum I** se zaměřil na sběr dat ve veřejném prostoru s fokusem na uživatele dětí a mládež. **Výzkum II** ověřoval možnosti zapojení nejmladších dětí předškolního věku do procesu hodnocení a plánování prostředí a na specifika jejich vnímání venkovního prostředí. **Výzkum III** probíhal ve spolupráci s MČ Praha 3 a sloužil k ověření sestavené metodiky posuzování a navrhování parametrů města přátelského k dětem, a metodiky participace dětí a mládeže.

Výzkum III

Praktický výzkum byl proveden na území MČ Praha 3 ve spolupráci s úřadem městské části. Výzkum probíhal kontinuálně od srpna 2013 do dubna 2014 a vycházel z rozsáhlých analýz veřejného prostředí, dotazníků, workshopů i z práce v terénu. Šlo o hodnocení kvality veřejného prostoru z pohledu dětí a vypracování řady doporučení, jak veřejný prostor s ohledem na děti zkvalitnit.

Praktický výzkum je založený na participaci/účasti dětí a mládeže. Spolupráce s dětmi provázela všechny fáze průzkumu, od sběru dat přes analýzy po formulaci doporučení. Úřad městské části Praha 3 spolupracoval při získávání relevantních podkladů a zprostředkování spolupráce se základními a mateřskými školami v území skrze odbor školství, a poskytoval potřebné konzultace. Tematicky se výzkum zaměřil na zkoumání okruhů korelujících se sestavenými parametry města přátelského k dětem: **svoboda pohybu, překonané vzdálenosti, příležitosti pro pobyt a hru, kontakt s přírodou, pocit bezpečí, vztah k prostředí a ke komunitě.**

Proces výzkumu se skládal ze tří fází (jednotlivé fáze podrobněji viz Disertační práce):

- Sběr dat

Inventura existujících dat a podkladů, dokumentů a map, sběr dat v terénu, celoplošné dotazníky pro děti a rodiče, workshopy.

- Analýzy

Strategie, vzorce chování dětí a rodin, fyzické prostředí (ztvárnění, funkce, náplň, dostupnost, přístupnost), vztahy v prostředí, sociální aspekt.

- Doporučení

Obecná doporučení, malé/rychlé, velké/dlouhodobé změny, konkrétní doporučení.

Výsledky a doporučení

Na základě výchozích parametrů a zjištění ze sběru dat a analýz se doporučení zaměřila na hlavní oblasti problematiky. Těmi jsou mobilita dětí a mládeže, nabídka aktivit a obecná doporučení pro jednotlivé části města dle typologie prostorů.

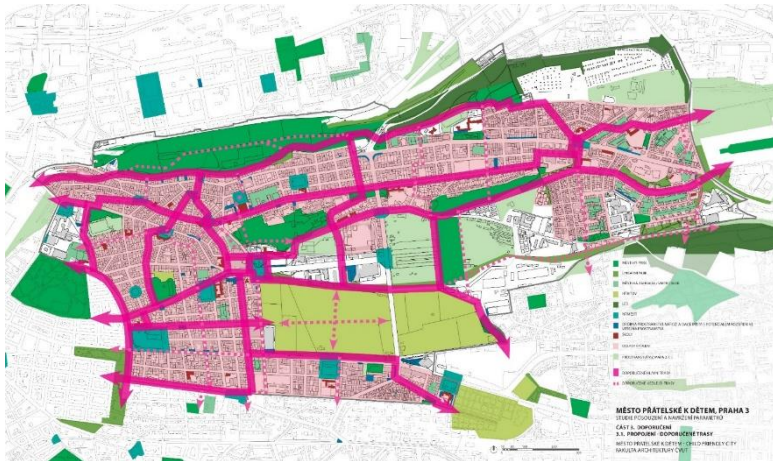
U mobility dětí i nabídky aktivit byly hledány cesty ke zlepšení fyzické i užitné stránky prostředí, zejména jakým způsobem zkvalitnit pohyb a pobyt dětí v území.

Je možné shrnout, že je především nutné, aby byl prostor vnímán jako obytný. Jednoznačná typologie přispívá k tomu, že je prostor návštěvníkem intuitivně zařazen do určité kategorie a tímto stimuluje žádoucí aktivity. Pro ty by měl prostor být náležitě vybaven. Návštěvníkům ve vstupu do prostranství nebrání žádné fyzické bariéry nebo bariéry ztěžující orientaci. Prostor umožňuje bezpečný a pohodlný pohyb, který dětem umožňuje samostatnost.

- **Propojení celého území/Multifunkční trasy**

Na území městské části se jasně rozlišuje několik samostatných celků (městských čtvrtí), které se odlišují fyzickou strukturou, sociálním aspektem a svou funkcí, a fungují v rámci svých hranic samostatně jako celek. Na styčných liniích těchto celků jsou významné dopravní komunikace pro motorizovanou dopravu, které představují významné bariéry.

Na základě mapování významných pěších spojů a strategických tras v území spolu s lokalizací chybějících vstupů a neexistujících propojení bylo navrženo schéma propojení celého území. Konkrétně se jedná o návrh „multifunkčních“ a doplňkových tras, které by představovaly bezpečnou cestu podporující důležité tahy a cíle v území. Chodci a cyklisté by podél celé délky trasy měli přednost. V místě křížení s dopravní tepnou jsou navrženy úpravy řešení prostoru za cílem zpomalení dopravy.

Mapa propojení – doporučené trasy, ukázka doporučení.

- **Doporučené cíle podél cest**

Navržené trasy budou plně funkční, pokud podél nich budou podporovány služby a v pravidelných intervalech vzniknou různá stanoviště. Tato stanoviště by měla zhodnotit potenciál nově definovaných lineárních parků a nároží a jejich nabídka aktivit by měla být zaměřena na všechny věkové kategorie. Stanoviště by měla mít různou velikost a ztvárnění (od drobných zastavení – pítka nebo interaktivní umělecké dílo – až po specializovaná hřiště) a dle celkové strategie MČ vytvořit rozmístění nabídek aktivit pro různé věkové skupiny dětí.

- Vytváření obytné ulice jako místa k pobytu
- Propojení funkční plochy náměstí s prostorem přilehlých ulic
- Jasně definování lineárních parků (zelených koridorů), otevření vstupů do parků.
- Efektivní prostorové řešení nároží
- Přírodě blízké vegetační prvky součástí designu
- Zpřístupnění vnitrobloků (oáz zeleně a ticha)

- Nabídka aktivit pro všechny věkové skupiny samozřejmě součástí utváření místa

Zlepšení kvality fyzického prostředí lze dosáhnout zapojením místních obyvatel do údržby problémových lokalit.

- **Participace místních obyvatel včetně dětí všech věkových skupin**

Domov, ulice, škola, hřiště, park, obchod, knihovna – to je dětský svět ve městě. Podstatným poznatkem výzkumné části práce bylo pochopení významu **čtvrtí, tedy susedství**, ve kterých se děti v jejich životech pohybují. Sousedství tvoří jakási ohniska, v rámci kterých se odehrává vše podstatné. Je zásadní, aby čtvrtě byly funkční a naplňovaly potřeby dětí. **Nabídka a kvalita prostředí čtvrti a její funkčnost a náplň** je pak rozhodující pro to, jak úspěšný je kontakt dětí s jejich prostředím, a jaký dopad dané prostředí má na jejich životy.

Čtvrť je v přeneseném slova smyslu město. Aby čtvrť, soustava čtvrtí či celé město vycházelo vstříc potřebám dětí, je potřeba mít komplexní infrastrukturu města, která bere na děti ohled. Týká se to nejen dopravy (opatření ke zklidnění motorizované dopravy a snížení škodlivých emisí, usnadnění pohybu a orientace dětí v dopravě), ale i nabídky služeb a aktivit (vzdělání, volnočasové aktivity), příležitostí ke hře a potkávání se s kamarády (funkční místa integrovaná do veřejného prostoru), či kontaktů s přírodou. Je třeba přemýšlet se zaměřením na potřeby dětí a plánovat město nad rámec dětských hřišť, směrem ke komplexní infrastruktuře pro děti a mládež. Cílem je integrace činností dětí do městské matrice.

VÝSTUPY A ZÁVĚRY

Za účelem ověření strategie v realitách ČR, potažmo v Praze, a na základě teoretického výzkumu podpořeného praktickými zkušenostmi byly **definovány parametry města přátelského k dětem**. Ty představují východisko k sestaveným metodikám: **Metodika zapojení dětí a mládeže** a **Metodika posouzení parametrů města přátelského k dětem**. Metodiky byly ověřeny praktickým výzkumem, který kromě hodnocení území a uživatelů, konkrétně dětí, a posouzení parametrů města přátelského k dětem, navrhuje i opatření pro dané území ve formě obecných a specifických doporučení.

Metodika posouzení parametrů města přátelského k dětem, založená na porovnávání potřeb dětí ve vztahu k veřejnému prostoru měst se skutečným stavem v území na základě definovaných **parametrů města přátelského k dětem**, se ukázala jako efektivní.

Výstupy a závěry se skládají z ověření a potvrzení počátečních teoretických hypotéz (podrobněji Disertační práce) a formulace revidovaných parametrů měst přátelských k dětem, které zároveň tvoří nová kritéria pro posouzení měst přátelských k dětem.

Definice parametrů města přátelského k dětem

Ověření parametrů města přátelského k dětem v části praktického výzkumu spolu s dalšími získanými poznatky vnesly potřebu upravit parametry města přátelského k dětem formulované v předchozím kroku.

Podstatným poznatkem výzkumné části práce bylo pochopení významu dětské roviny používání města, tedy **čtvrtí, respektive sousedství**, ve kterých se děti pohybují. Aby čtvrtě byly funkční a naplňovaly potřeby dětí, musí pro ně obsahovat **komplexní**

infrastrukturu, což povede k tomu, že takovéto čtvrtě budou splňovat potřebné vazby, vztahy, obsah, funkce a sociální rovinu.

Čtvrť/sousedství (a tedy město v přeneseném slova smyslu), které obsahuje komplexní infrastrukturu pro děti a mládež, je podmíněna dvěma základními parametry města přátelského k dětem:

- NEZÁVISLOST V POHYBU A V POBYTU
- NABÍDKA PŘÍLEŽITOSTÍ PRO KVALITNÍ HRU A AKTIVITY

Dá se tedy shrnout, že navržení a posouzení parametrů města přátelského k dětem v určitém území se má zaměřit na jednotlivé čtvrti/sousedství a spoje/propojení těchto čtvrtí. Hlavní kritéria posouzení budou nezávislý pohyb a pobyt a nabídka příležitostí pro hru a aktivity, protože děti, které si hrají ve veřejném prostoru, jsou znakem zdravé společnosti. Realizace navržení a posouzení parametrů města přátelského k dětem bude probíhat s pomocí participace dětí a mládeže jako nezbytného nástroje v procesu plánování a budování komunit přátelských k dětem.

Definice parametrů města přátelského k dětem:

- ČTVRŤ/SOUSEDSTVÍ – vymezení základního území
- NEZÁVISLOST V POHYBU A V POBYTU
- NABÍDKA KVALITNÍ HRY A AKTIVIT
- PARTICIPACE/ZAPOJENÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE DO PROCESU PLÁNOVÁNÍ
- KONTAKT S PŘÍRODOU
- INTEGRACE DĚTÍ DO ŽIVOTA MĚSTA
- IDENTIFIKACE S MÍSTNÍM PROSTŘEDÍM A SPOLEČNOSTÍ

Závěr

Jak ukázala tato disertační práce, téma děti a město, potažmo téma veřejného prostoru ve vztahu k dětem, je obsáhlé

interdisciplinární téma, které zahrnuje různé aspekty města, jeho prostředí a uživatelů prostředí, konkrétně dětí a mládeže. Tyto aspekty se týkají jak sociálního, tak toho fyzického prostředí, které nás obklopuje.

Problematika dětí ve městě navíc obsahuje celou řadu jednotlivých dílčích témat. Jsou to témata hry ve městě, participace dětí a mládeže, mobilita dětí, bezpečné a přívětivé prostředí, inkluze a sdílený veřejný prostor, doporučení konkrétních nástrojů a řešení pro tvorbu prostředí přátelských k dětem, případně další.

Hlavními výstupy disertační práce jsou formulace následujících metodik a parametrů:

- Metodika zapojování dětí a mládeže do procesu plánování
- Metodika posouzení parametrů města přátelského k dětem
- Parametry města přátelského k dětem aplikovatelné v reáliích České republiky

Sestavené metodiky a parametry města přátelského k dětem představují praktické nástroje pro hodnocení a navrhování měst přátelských k dětem. Dají se tedy použít v praxi v procesu posouzení a navrhování měst a městských prostředí s ohledem na děti a mládež.

Tato práce je snaha o představení komplexnosti problematiky dětí ve městě, o vyzdvihnutí důležitosti tématu v perspektivě současného města a současného stylu života jeho obyvatel. Přináší první sepsání problematiky dětí ve městě (města přátelského k dětem) v českém jazyce a v reáliích české republiky, potažmo Prahy.

Práce může sloužit jako podklad a inspirace zainteresované laické veřejnosti i odborníkům, kteří jsou zapojeni do plánování, navrhování, realizace a spravování vystavěného prostředí.

Primárně může práce posloužit aktérům, kteří mají na starosti vytváření strategií na vládní úrovni či se zabývají strategiemi měst a obcí a jejich správou.

Pro další rozvoj problematiky a pro praktickou tvorbu čili budování a přeměnu měst na města přátelská k dětem je zásadní se zaměřit na tři oblasti:

- **Osvěta**

Šíření osvěty o tématu a dílčích tématech do sfér laické a odborné veřejnosti.

- **Vzdělávání**

Vzdělávání v dílčích oblastech tématu (participace dětí a mládeže, plánování pro hru a integrace hry do veřejného prostoru měst, nezávislá mobilita dětí, kontakt s přírodou a další) zaměřené na odbornou a laickou veřejnost.

- **Prostředí**

Budování a přeměna městského veřejného prostoru a měst skrze strategii města přátelského k dětem.

Tomu napomůže zařazení problematiky dětí ve městě do oficiální roviny agendy státu a měst, a to v případě jak konceptu města přátelského k dětem, tak jednotlivých dílčích témat, např. vytvoření strategií hry či strategií bezpečné mobility dětí a dalších po vzoru zahraničních států. Implementace strategie města přátelského k dětem do vládních dokumentů a strategií měst a obcí a manuálů měst a obcí, zahrnutí do směrnic pro veřejné soutěže, dotace, grantové příležitosti - to je první krok k zajištění zdrojů podstatných pro další rozvoj problematiky a pro praktickou tvorbu čili budování a přeměnu měst na města přátelská k dětem.

Práce přináší komplexní pohled na problematiku dětí ve městě a potvrzuje, že dané téma má daleko širší přesah a týká se nejenom dětí, ale i ostatních skupin obyvatel.

Strategie města přátelského k dětem má potenciál stát se oficiální strategií měst, která povede k řešení jejich aktuálních palčivých problémů a výzev kterým čelí. Je to strategie, jejímž cílem jsou udržitelná, uživatelsky přívětivá, bezpečná a zdravá města s rozvinutým systémem modrozelené infrastruktury a v neposlední řadě přátelská k dětem.

Seznam publikací

Petrik, M., Smetanová, M., 2018. *Memorandum Děti a město / Prostor pro hru*. [online] Dostupné z:

<http://www.architekturadetem.cz/memorandum/>

Petrik, M., 2018. Architektura dětem 2018: Děti a město / Prostor pro hru. *Architect +*. 2018(13), 104-105.

Petrik, M., Hejzlarová, I., Valouchová, E., 2018. *Průzkum herních příležitostí*. Praha, Městská část Praha 6.

Petrik, M., 2018. Zapojení dětí do procesu navrhování. *Sborník konference Architektura dětem 2018 - Děti a město - prostor pro hru*. Praha: CTU FA, p. 43-44. ISBN 978-80-01-06539-6.

Petrik, M., 2018. Děti, hra a současné město. *Sborník konference Architektura dětem 2018 - Děti a město - prostor pro hru*. Praha: CTU FA, p. 15-16. ISBN 978-80-01-06539-6.

Petrik, M., Hanson IV, H., Hejzlarova, I., et al., 2018. *Saferplay Open course*. [online] Dostupné z: <http://www.saferplay.eu/>

Petrik, M., Patelová, M., 2017. Bubeneč s dětmi pro děti. *Sborník konference Architektura dětem*. Praha, Česká technika - nakladatelství ČVUT, p. 46-47. ISBN 978-80-01-06382-8.

Petrik, M., 2017. Co dělat pro to, aby naše města byla více přátelská k dětem? *Sborník konference Architektura dětem*. Praha, Česká technika - nakladatelství ČVUT, p. 32-33. ISBN 978-80-01-06382-8

Petrik, M., Hejzlarová, I., Hanson, H., 2016. *Souhrnná prezentace sběru dat - Podklad pro studii posouzení a návržení parametřů*

města přátelského k dětem na území mč Praha 7. Praha, městská část Praha 7.

Petrik, M., Hejzlarová, I., Hanson, H., 2013. *Studie posouzení a doporučení parametrů města přátelského k dětem na území městské části Praha 3. Praha, městská část Praha 3.*

